

AVNÎ (FATİH) DÎVÂNİ

Hazırlayan

Muhammed Nur Doğan

©

T. C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
KÜTÜPHANELER VE YAYIMLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

3142

KÜLTÜR ESERLERİ

425

ISBN 978-975-17-3348-1

www.kulturturizm.gov.tr

[e-posta: yayimler@kulturturizm.gov.tr](mailto:yayimler@kulturturizm.gov.tr)

[Bu kitap internet ortamında ilk kez yayımlanmaktadır.](#)

FATİH SULTAN MEHMED (AVNÎ) DÎVÂNÎ

Asırlar boyu bir dünya devleti olarak çok geniş bir coğrafyada adâletle hükmeden ve insanlığa tarihî zamanın bir ilkbahar mevsimi gibi kalıcı güzellikler sunan büyük Osmanlı Türk Cihan Devletinin güçlü padişahı Fatih Sultan II. Mehmed 1432 - 1481 yılları arasında yaşamış ve otuz yıl devleti yönetmiştir.

Tarihin kaydettiği en önemli dönüşümlerden birinin başlangıcı durumundaki kutlu fethi gerçekleştiren Fatih Sultan Mehmed, kudretli bir hükümdar, büyük bir siyaset dehası ve muzaffer bir komutan olduğu kadar; kültür, sanat ve edebiyatta da ismini altın harflerle tarihe yazdırmış entellektüel bir şahsiyet ve kuvvetli bir şairdir.

Kendisi de bir şair olan Sultan II. Murad'ın oğlu Fatih Sultan Mehmed, devrinin en güçlü ilim, fikir ve sanat adamlarının elinde yetişmiş; asil ruhu, Devlet-i Aliyye'yi besleyip güçlü bir çınar gibi ayakta tutan ihtişamlı ve engin kültürün hamuru ile yoğrulmuş, birçok doğu ve batı lisanına vakıf, matematik ve müspet ilimlerde, felsefede ve edebiyatta söz sahibi bir sultandır.

Fatih Sultan Mehmed'in şairlik yönü ile ilgili bilgilere devrin tezkirelerinde ve nazire mecmualarında rastlandığı gibi, onun yazdığı şiirlerin bir kısmını ihtiva eden yazma bir *Divan-ı Sultan Mehmed* nüshası da kültür varlıklarımızın en değerlilerinden biri olarak bugün elimizin altında bulunmaktadır.

Şiirlerinin tamamı henüz ele geçirilememiş bulunan Fatih'in şiir metinleri ile ilgili bilinen tek nüsha, bugün Fatih Millet Kütüphanesi, Yazma Manzum Eserler kısmı no.305'te kayıtlı bulunan, Ali Emirî Efendi'nin bulduğu yazmadır. Umumiyetle gazellerden oluşan bu yazmayı Ali Emirî kendi el yazısı ile iki defa kopya etmiş ve ilim âlemine de bu yazmayı yine kendisi tanıtmıştır.

Fatih'in bazı şiirlerini ilk defa derli toplu bir şekilde yayımlayan Dr. Georg Jacob'dur. Onun, içindeki şiirlerin büyük bölümünü Upsala Krallık Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki bir elyazması mecmuadan kopya edip bir kısmını da bazı tezkire ve tarihlerden alarak 1904 yılında Berlin'de bastırıldığı bu divan, aslında ufak çaplı bir gazeliyattan ibarettir.

Klâsik edebiyatımızın sistemine ve arka plânında bulunan çok köklü ve zengin kültürün hakikatine nüfuz edilemediği için şiirlerinin anlaşılmasında gadre uğrayan divan şairlerimiz gibi, Fatih Sultan Mehmed'in şiirleri de bütün incelikleri ile anlaşılammış ve bu sebeple hattâ büyük sultan hakkında tarihî gerçeklerle asla bağdaşmayan söylemler geliştirilmiştir. Bütün bir divan şairleri kadrosunun ortak üslûbu olan hakikat-mecaz paralelliği hususu gözönünde bulundurulmadan bu şiirleri anlamak ve bunlardan toplumsal hayata, şairin düşünce, inanç ve davranış hususiyetlerine dair kesin hükümlere varmak mümkün değildir. Şairlerimiz bu çok gelişmiş, dallanıp budaklanmış ve sonsuz çeşitlilik içerisinde klişeleşmiş estetik sisteminin tanıdığı imkânlardan hüner göstermek maksadı ile yararlanmakta, bazı düşünce ve estetik kalıplarını kullanarak şiirde inceliği, başarıyı ve orijinaliteyi yakalamaya çalışmaktadırlar. Yoksa bütün bunları, şairin gerçek duygu, inanç ve davranışının gerçek çizgileri gibi okumak ve bunlardan şairin dünya görüşünün net fotoğrafını yakalamak mümkün değildir.

Daha önce *Fatih Dönemi Kültür Atlası* için kaleme aldığımız "Fatih Sultan Mehmed Divanı'nın Tahlili" yazısı ile *Fatih Divanı ve Şerhi* adlı çalışmamızdan elde ettiğimiz sonuçları şöylece sıralayabiliriz:

1. Çok kuvvetli bir eğitim almış, birkaç lisan bilen, zamanının bütün ilmî, kültürel, felsefî, siyasî ve entellektüel birikimine sahip kudretli bir padişah olan Fatih Sultan Mehmed'in şiiri bu yüksek bilgi ve kültür hamulesi ile birlikte bütün bir klâsik Türk

edebiyatının son derecede gelişmiş ve neredeyse mükemmeliyete ulaşmış muhteva birikimini güçlü bir şekilde yansıtmaktadır.

2. Hacim olarak ancak küçük bir divançe oluşturan bu şiirler duygu ve düşünce bakımından oldukça gelişmiş bir sanatkâr şahsiyetinin renkli, samimî ve orijinal yansımalarını taşımaktadır.

3. Beyitlerde ve mısralarda, büyük bir cihan devletini yöneten, doğunun padişahı olduğu kadar batının da kayzeri olmaya azmetmiş bir hükümdarın bu yüksek şahsiyetinin sanatkârlık ve söz sultanlığı ile bir kat daha güçlenmiş parıltılı akisleri de kendini hissettirmektedir.

4. Gerek devrinin büyük şairleri ve gerekse bütün bir klâsik Türk edebiyatı şairler kadrosu içerisinde yapılacak ciddî araştırmaya dayalı bir mukayese sonucu, Şair Avnî'nin, hiç de telâffuz edildiği gibi “orta derecede bir şair” olmayıp; aksine, hayâl ve bilgi açısından çok yönlülük özelliği taşıyan üslûbu göz önünde bulundurulacak olursa, emsallerinden geri kalmayan, birinci sınıf sanatkârlar arasında sayılabileceği söylenebilir.

5. Avnî'nin şiiri klâsik Türk edebiyatının olanca bilgi, kültür ve estetik birikimini bütün ihtişamı ile yansıttığı kadar, tasavvufun ve tasavvuf ile ilgili bütün hususların mecazî düşünceyi, sembolizmi ve hattâ allegoriyi besleyen etkilerine de sonuna kadar açıktır. Onun şiirlerinde sevgili, sevgiliye ait bütün bedenî güzellik unsurları, şarap, meyhane, kilise, put, zünnar, sakî, sultan, köle v.b. gibi maddî değerler, bir taraftan dünyevî (gerçek) nitelikleri ile boy gösterirken; diğer taraftan da tasavvufî (plâtonik) düşünce dünyasına ait mecaz ve sembolizm unsurları olarak karşımıza çıkarlar.

6. Avnî'nin şiirleri teşbih, teşhis, mecaz, kapalı ve açık istiare, telmih, hüsn-i ta'lil, iham (tevriye) gibi sanat ve ifade üslûpları açısından da şaşırtıcı bir zenginlik taşımaktadır.

7. Avnî, hacimce küçük, ama taşıdığı edebî ve estetik değer bakımından ihmal edilemeyecek önemdeki bu divanı ile edebiyat tarihimizde müstesna bir yere sahip güçlü bir sanatkârdır.

8. Fatih Sultan Mehmed'in oldukça kuvvetli düşünce, kültür, tasavvuf, felsefe ve estetik ışıkları saçan şiirleri, kudretli bir hükümdar şahsiyeti ile güçlü bir sanatkârlık ve şairlik kimliğini bütünleştirerek bizim devlet anlayışımızın hangi temeller üzerinde yükseldiği hususunu da ortaya koyan belgeler durumundadır...

K A Y N A K Ç A

Abdülkadir Karahan, “Fatih-Şair Avnî”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, İstanbul 1956.

Âşıkpaşa-zâde, *Tevârîh-i Âl-i Osmân*, Matbaa-i hAmire, İstanbul 1332.

Ali Emîrî, *Cevâhirü'l-Mülûk*, İstanbul 1330.

Ali Emîrî, *Osmanlı Tarihi ve Edebiyatı Mecmuası*, c. I, İstanbul 1901.

Georg Jacob, *Der Divan Sultan Mehmeds Des Zweiten*, Berlin 1904.

Hasan Çelebi, *Tezkire-i Hasan Çelebi*, İ.Ü. Kitaplığı, T.Y. 1737.

Kemal Edip Ünsel, *Fâtih'in Şiirleri*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1946.

Lâtîfî, *Tezkiretü's-Şuarâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ* (İnceleme-Metin), Hzl. Rıdvan Canım, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000.

M. Şakir Paşa, *Yeni Osmanlı Tarihi*, Matbaa-i Hayriyye ve Şürekâsı, İstanbul 1330.

Muhammet Nur Doğan, *Fuzulî Leylâ ve Mecnun*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2000.

Muhammet Nur Doğan, *Fatih Divanı ve Şerhi*, İstanbul 2005.

Muhammet Nur Doğan, “Fatih (Avnî) Divanı'ndaki Kültürel ve Estetik Unsurların Toplu Tahlili”, *Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Tarafından Hazırlanan Fatih ve Dönemi* adlı kitabın içinde, s. 355-383, İstanbul 2004.

Pervane Bey Mecmuası, Topkapı Sarayı Müzesi Bağdat Köşkü Kitaplığı.
Saffet Sıtkı (Bilmen), *Fatih Sultan Mehmed (Avnî) Divanı*, Ahmet Hâlit Kitabevi, İstanbul
1944.
Sir James W. Redhouse, *Türkish And English Lexicon*, Printed for The American Mission,
İstanbul 1890.
Sûdî Efendi, *Şerh-i Dîvân-ı Hâfız*, Matbaa-yı Âmire,
Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1999.
Şahmaran Baltacıoğlu, *Fâtiḥ (Avnî) Divanı ve Tahlîli*, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski
Türk Edebiyatı Bilim Dalı Doktora Tezi.
Tanıkları İle Tarama Sözlüğü, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1954,1957.
Ziya Paşa, *Harâbât*, Hzl. Süleyman Nazif, İstanbul 1925.